

מראי מקומות - יבמות

ק.

השני' לאיש ותגדל, אפשר דשוב תמאן הראשון ביבם, ויוצא דתיעקר נישואי קמאי דידה, ותהי' חברתה זקוקה ליבם ותיאסר על בעלה ותצריכנה חליצה אח"כ, ואי"ז דרכי נועם, והניח בצע"ג.

ה. חרשת מעיקרא כי היכי דעל הכי נפק

ויש לעי', בשלמא לענין חסרון דעת שיש לחרשת, שפיר י"ל סברא זו, דכי היכי דעייל במדרגת דעת זה, כן נפיק בה. אבל לגבי הדין אמירה, הרי לכאו' צריך להיות בר אמירה כדי ליחלץ, ואיך שייך לומר דבמאי דעייל נפיק, מה ענין הא דנכנסה במיעוט דעת להא דצריכה לצאת בחליצה בלא אמירה. וכ' הריטב"א "חרשת מעיקרא, כי היכי דעל ברמיזה נפקא ברמיזה, פקחת ונחרשת שזיקתה מן התורה מעכבא בה קריאה, וה"ה דיכיל למימר מעכבא בה דעת". ומשמע מדברי הריטב"א דמאי דאמרי' בעלמא דכי היכי דעייל ברמיזה נפק ברמיזה, אין הכוונה כמו שכתבנו לעיל, דנכנס במדרגת דעת זו, וכו'. אלא הפשט הוא דכיון דאין הקדושין מן התורה, י"ל דאין הדעת מעכבת בגירושין, וכן הכא, כיון שאין הזיקה מן התורה, אין אמירה מעכבת. (ואולי י"ל דמאי דפליג ר' גידל אמר רב וס"ל דלא אמרי' כאן כשם שנכנס ברמיזה וכו', ופרש"י משום דצריך קריי', אולי זהו דוקא קריאה ולא דעת, ומשום דס"ל לרב דמאי דאמרי' בעלמא כשם שנכנס וכו' היינו דהם במדרגה א' של דעת, וכן"ל.)

ה. מה יעשה פקח בעל פקחת

כונס ואם רצה להוציא יוציא

פרש"י דמוציאה בגט, שכשם שנכנסה ברמיזה כך תצא ברמיזה. ותמה רעק"א, למה צריך לזה, הרי גט אין צריך לדעתה כלל, ובאמת הגמ' מסיק דבפקחת ונתחרשה מיירי, ובזה אין שייך לומר כשם שנכנס, וכו', אע"כ משום שאין צריכין דעתה בגירושין כלל, והניח בצע"ג.

ו. מת פקח בעל פקחת, מה יעשה חרש

בעל חרשת, כונס ואין מוציאה לעולם

פרש"י, שאין גיטו מפקיע קידושי אחיו פקח שהזיקוה לו ליבום. והק' הערוך לנח, למה צריך לומר משום שהיו קידושי אחיו קידושי תורה, הרי לכאו' חרש עצמו קונה יבמה מן התורה, ולימא דיש לו לעצמו קנין דאורייתא בה, וא"כ ודאי אינו יכול להפקיע אישות זו ע"י גירושין דרבנן. וציין למש"כ לעיל (נד"ה תוד"ה ישן), ושם כ' לצדד דאפשר דשי' רש"י היא דחרש באמת אינו קונה יבמה מן התורה, ומרש"י כאן משמע כן, וע' מש"כ שם לבאר שי' זו.

א. הוא עשה שלא כהוגן וכו'

פרש"י, דרבנן אמרי דחוטף אשה מבעלה לא הו' קידושין. ותמה הרמב"ן, דאם דין זה נאמר בכל קידושין, א"כ צריכין לפרש באיזה מקום מאימתי נקרא חוטף מבעלה, ובכמה מקומות מצינו דא' הי' משתדל לקדשה, ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר, ולא מצינו דהפקיעו קידושי השני. והרמב"ן מביא ב' פירושים - א', דהאי גברא על כרחא חטפה, וכגון תלוה וקדיש הוה, ור' אשי לטעמי' דאמר בב"ב (מנח): דאפקעינהו לקידושין מיני'. ב', שאין הדין הזה אלא בנושא את הקטנה וגדלה עמו, והוא רוצה לחזור ולישא משגדלה, וחכמים רוצים שתהי' מקודשת לראשון כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ועכ"פ אסורה לשני משום קדושי ראשון דרבנן, ולכן דוקא בכה"ג הפקיעו הקידושין מיני', אבל בעלמא לא.

ב. ואפקעינהו רבנן לקידושין מיני'

העירו תוס', דכאן הגמ' לא הביאה הא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואולי באמת כוונת הגמ' כאן היא משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, דכיון שהוא עשה שלא כהוגן, ודאי שלא קידש אדעתא דחכמים, וכמש"כ תוס' בב"ב (מנח: ד"ה תינח), וא"כ לא הי' שייך לומר מטעם זה. ותמה הערוך לנח, הרי קיי"ל דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה רק בשב ואל תעשה, אבל כאן הו' קום ועשה, דאומרים לה לחזור לבעלה הראשון, אף דלכאו' נשואה לבעלה השני. וע' תוס' בב"ב שם, דכ' דע"כ הגמ' כאן ושם ס"ל דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, ומשמע אפי' בקום ועשה. ומה דהק' הגמ' מביאה, ביארו תוס' שם דלכאו' יש כח בידם לעקור דבר מה"ת רק היכא שאין עבירה, אבל אם קדיש בביאה, ואם יעקרו הקידושין תהי' ביאת זנות, האם גם יש כח בידם לעקור בכה"ג. וע"ז השיבה הגמ', אין, דבאמת יש להם הכח לעקור דבר מה"ת אפי' בכה"ג. והוסיף הערל"ן דלכאו' מהמקומות דהגמ' נקטה הטעם משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, משמע דצריך לטעם זה, ולא סגי בהא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת, לכאו' פליגי על הסוגיות דב"ב ויבמות, וס"ל דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אלא בשב ואל תעשה.

ג. מי שהי' נשוי לשתי יתומות קטנות ומת,

ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת צרתה

תמה האור שמח (יבום ה', כ"ג), למה אין חוששין לדרכי נועם, הרי אם בא היבם על קטנה אחת ועי"ז פטורה השני', ותנשא